

expression and manifestation of human individuality, including ethno-national and confessional spheres, the sphere of gender relations.

Tolerance is not only a moral obligation but also a political and legal requirement. Tolerance is what makes peace possible, contributes the transformation from a culture of war to a culture of peace. Importance of implementation of the principle of tolerance is emphasized by the fact that tolerance is not only a human virtue but also permeates right. The connection is set between tolerance, law, respect for human rights, democracy. Tolerant attitude is viewed as a social value which provides human rights, freedom and security.

It is important to note that tolerance is not an indulgence. Tolerance - is primarily an active attitude prompted by recognition of universal human rights and freedoms of man and citizen. Tolerance should be exercised by individuals, groups and the state. The effectiveness of public and social activity largely depends on the actual observance of the principles of tolerant behavior in different spheres of life.

However, practice shows that the level of legal support for the development of tolerance from the government and society in Ukraine is rather low. In Ukraine transformation process, the consequence of which would be tolerance, is being quite complicated. In this regard, it is important to take action to overcome the legal nihilism in the Ukrainian society. There also should be seen a number of procedures in political and public activities.

In the article the attention also is paid to the importance of maintenance of tolerance in Ukrainian society as an antipode of discrimination, social tensions, extremism. It is proclaimed that the lack of tolerance in the society might cause cells manifestations of ethnic, religious conflicts etc. Regarding to the importance of tolerance European Court of Human Rights proclaimed his position in the decision in the case «Shvydka v Ukraine», where the emphasis was placed on the fact that without pluralism and tolerance there is no democracy.

Thus, despite the fact that the requirement of tolerance is one of the fundamental principles of international law, discrimination, human right violations take place in every country of the world, including Ukraine. Lack of the political will and lack of appropriate strategies and specific actions by the state and the lack of support of NGOs and the public because of the low level of legal culture are factors that inhibit the formation and development of tolerance in our society.

Being closely related to the legal model of the welfare state and honoring the rights and freedoms of man and citizen, tolerance is an objective necessity of modern Ukrainian society. Building of democracy is impossible without respect for the human rights.

Key words: tolerance, human rights, democracy, sexual minorities, social tensions, freedom, UNESCO.

УДК 351.753.3(477)

Л. О. ФЕЦЕНКО,
кандидат юридичних наук

КРИТИЧНИЙ ПОГЛЯД НА ЗАКОНОПРОЕКТИ ЩОДО ВРЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ

Останні події в суспільно-політичному житті нашої держави загострили дискусію прихильників та противників ідеї вільного обігу зброї. З одного боку, на тлі військових дій посилюються настрої щодо закріплення права громадян України на вільне володіння зброєю, оскільки невід'ємним правом кожного є

право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань (ст. 27 Конституції України). Це право конкретизоване в інших законодавчих актах, зокрема, в Кримінальному кодексі України і Кодексі України про адміністративні правопорушення через інститут необхідної оборони (ст. 36 КК України та ст. 19 КУпАП) та інститут крайньої необхідності (ст. 39 КК України та ст. 18 КУпАП). З другого боку, особливо це стосується позиції правоохоронних органів, існують обґрунтовані побоювання у зв'язку із небезпекою використання зброї в кримінальних цілях або через відсутність навичок володіння нею, що негативно вплине на забезпечення громадської безпеки. Утім, на сьогодні експерти оцінюють, що кількість незареєстрованої зброї на руках у населення України становить понад 3,5 млн одиниць. Отже, назріла гостра необхідність легалізації цієї зброї, встановлення контролю за її власниками, забезпечення режиму її надійного зберігання, закріплення правил і умов її використання тощо. Адже дотримання всіма власниками зброї правил дозвільної системи є невід'ємною складовою забезпечення громадської безпеки. Все вищевказане актуалізує необхідність законодавчого врегулювання обігу вогнепальної зброї в Україні.

У сучасній українській юридичній науці проблеми законодавчого закріплення права громадян на зброю та правові механізми його реалізації досліджували О. Бокій, С. Параниця, О. Харитонов та ін. Зважаючи, що протягом 2014 р. народні депутати України подали одразу декілька законопроектів, спрямованих на регламентацію суспільних відносин у сфері обігу зброї, існує необхідність ретельного дослідження цих законодавчих ініціатив на предмет їх відповідності чинному українському законодавству та традиційним науковим підходам.

У Верховній Раді України зареєстровано законопроект «Про вогнепальну зброю цивільного призначення» (реєстраційний № 1135 від 01.12.2014) [1], поданий народним депутатом С. Капліним. У частині першій ст. 20 цього законопроекту встановлюється, що «кожна фізична особа, яка досягла 18 років і володіє повною цивільною дієздатністю, має право придбати зброю у встановленому цим законом порядку...». Це суперечить нормам Постанови Верховної Ради України «Про право власності на окремі види майна» від 17 червня 1992 р., відповідно до яких право власності на вогнепальну гладкоствольну мисливську зброю надається особам, які досягли 21-річного віку, а на вогнепальну мисливську нарізну зброю надається лише особам, які досягли 25-річного віку. У перехідних та прикінцевих положеннях запропонованого законопроекту не передбачено внесення змін до цієї Постанови.

У документі міститься, на наш погляд, невдале формулювання поняття «самозахисту». Під самозахистом розуміється застосування зброї, яке повинно відповідати змісту права, що порушене, характеру дій, якими воно порушене, та наслідкам, що спричинені цим суспільно-небезпечним протиправним посяганням (частина третя ст. 11 законопроекту). Це визначення, по-перше, не враховує положення чинних норм КК України, КУпАП та ЦК України про необхідну оборону, крайню необхідність та самозахист цивільних прав. По-друге, метою використання зброї якраз і є запобігання шкідливим наслідкам,

які можуть бути спричинені правопорушенням. Натомість, у визначенні йдеться про наслідки, які вже настали. Виникають риторичні запитання: у чому тоді полягає самозахист і яка мета застосування зброї після настання наслідків? А якщо наслідком була смерть особи?

У частині четвертій ст. 11 законопроекту передбачається застосування зброї для самозахисту лише у разі незаконного проникнення до житла особи, в якому вона проживає постійно, переважно або тимчасово. Однак проникнення можливе також і до інших місць перебування особи: на місці роботи (наприклад, магазин) чи до власного автотранспортного засобу? Чи можна в такому випадку використовувати для самозахисту власну зброю? Питання залишається відкритим.

Викликає зауваження положення частини восьмої ст. 5 законопроекту, яким передбачено, що органи державної пенітенціарної служби забезпечують створення та функціонування державного реєстру осіб, які мають судимості за умисні насильницькі злочини, за злочини проти громадської безпеки або інші, пов'язані з незаконним обігом зброї. Наразі в Україні систематизація, збір, накопичення та актуалізація інформаційних обліків, що утворилися в процесі діяльності ОВС, формування централізованих інформаційних ресурсів, у тому числі щодо засуджених осіб, належить до компетенції Департаменту інформаційно-аналітичного забезпечення МВС України, а саме – відділу доступу до персональних даних управління спеціальних перевірок та довідкового обліку. Така інформація надається МВС України на запит у разі необхідності (при вступі на державну службу, отриманні паспорта громадянина України для виїзду за кордон, при наданні дозволу на право власності на зброю тощо). Немає потреби створювати реєстр, який дублюватиме вже існуючий, у тому числі з погляду раціонального використання державних ресурсів.

У ст. 15 законопроекту вказано, що власник зброї має право зберігати зброю у місці свого проживання (постійного, тимчасового чи переважного). Натомість ст. 34 законопроекту передбачає, що власник зброї (фізична чи юридична особа) повинен зберігати її у безпечному місці, яке унеможливає доступ до неї інших осіб (у тому числі дітей) за місцем свого проживання (реєстрації) чи місцем перебування (знаходження). Ці положення потребують узгодження. Відповідно до Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» [2] місце проживання і місце перебування не є синонімами, не тотожні, тому з метою уникнення неоднозначного тлумачення положення щодо місця зберігання зброї необхідно дорацювати.

Не можемо схвалити також положення законопроекту, відповідно до якого вся діяльність, пов'язана із перевіркою особи, яка хоче придбати зброю, оформленням реєстраційної справи покупця зброї, контролем за відчуженням зброї, буде провадитись суб'єктом господарювання, який здійснює продаж зброї (ст. 18 законопроекту). Відповідно до чинного законодавства ці питання належать до компетенції дозвільної служби МВС України. Ризиковано, на нашу думку, віддавати такий важливий аспект забезпечення громадської безпеки до сфери компетенції фізичних чи юридичних осіб приватного права, які реалізують лише господарську компетенцію.

10 грудня 2014 р. до Верховної Ради України групою депутатів поданий проект Закону «Про цивільну зброю і боеприпаси» (реєстраційний № 1135-1) [3]. Варто звернути увагу, що ст. 17 законопроекту встановлює, що дозвіл на зброю другої категорії можуть отримати в порядку, встановленому Законом, громадяни України, які досягли 18-річного віку. Дозвіл на зброю третьої та четвертої категорії можуть отримати в порядку, встановленому Законом, громадяни України, які досягли 21-річного віку. Це положення також суперечить нормам Постанови Верховної ради України «Про право власності на окремі види майна» від 17 червня 1992 р., відповідно до яких право власності на вогнепальну гладкоствольну мисливську зброю надається особам, які досягли 21-річного віку, а на вогнепальну мисливську нарізну зброю надається лише особам, які досягли 25-річного віку. У прикінцевих положеннях запропонованого законопроекту не передбачено внесення змін до згаданої Постанови.

У тексті законопроекту використовуються словосполучення «суб'єкти підприємницької діяльності», «суб'єкти господарювання», «суб'єкти господарської діяльності». Це не тотожні поняття, тому для уникнення неоднозначного тлумачення закону необхідно зживати один термін.

У ст. 18 законопроекту закріплюються підстави для відмови у видачі дозволів на зброю, формулювання деяких з них є нечітке та таке, що допускає неоднозначне тлумачення. Так, п. 4 вказаної статті передбачає підставу «наявність відомостей про неодноразове притягнення до відповідальності за порушення особою правил обігу зброї». Постає питання: що таке «неодноразовість» (2, 3 чи більше?) та який вид юридичної відповідальності має на увазі законодавець – адміністративну чи кримінальну?

Так само п. 5 згаданої статті містить вказівку на неодноразовість порушення громадського порядку. Ці положення потребують конкретизації та уточнення.

У п. 9 ст. 18 законопроекту передбачається така підстава для відмови у видачі дозволів на зброю, як наявність рішення суду, яке набрало законної сили, про довічне позбавлення особи права володіти зброєю. Проте ні КУпАП, ні КК України не передбачає такого виду покарання чи адміністративного стягнення, як довічне позбавлення особи права володіти зброєю. Втім, у прикінцевих положеннях законопроекту передбачено доповнення КУпАП статтею 174-1 «Порушення встановлених вимог щодо обігу цивільної зброї та боеприпасів», у санкції якої є довічне позбавлення права володіти зброєю. Але в такому випадку необхідно вносити зміни до ст. 24 КУпАП «Види адміністративних стягнень».

Крім того, необхідно було також у КУпАП передбачити, до компетенції якого органу належатиме розгляд справи про адміністративне правопорушення, передбачене запропонованою статтею.

Варто звернути увагу на ще один законопроект щодо використання зброї громадянами України. Йдеться про проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» (щодо використання зброї) [4].

Зважаючи на необхідність дотримуватись у законотворчості правила «від загального до конкретного», вважаємо, що спершу необхідно прийняти закон, який встановлює уніфіковані підходи до обігу зброї в Україні та загальні засади її придбання, зберігання та використання громадянами.

Серйозним недоліком запропонованого законопроекту є те, що він не містить визначення поняття «Вогнепальна зброя» та «Холодна зброя», що є, на нашу думку, вкрай важливим для унеможливлення зловживання в цій сфері.

Згідно зі ст. 12 Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» [5] членами громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону можуть бути громадяни України, які досягли 18-річного віку. У разі прийняття запропонованих змін такі громадяни отримають право на користування вогнепальною зброєю. Це суперечитиме нормам уже згаданої Постанови Верховної Ради України «Про право власності на окремі види майна», відповідно до яких право власності на вогнепальну гладкоствольну мисливську зброю надається особам, які досягли 21-річного віку, а на вогнепальну мисливську нарізну зброю – лише особам, які досягли 25-річного віку.

Із запропонованих змін до ст. 14 Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» не зрозумілим є питання, хто забезпечує громадське формування з охорони громадського порядку і державного кордону вогнепальною і холодною зброєю, порядок її обліку, зберігання тощо. Крім того, відповідно до правил дозвільної системи дозвіл на право власності на зброю є персоналізованим, із зазначенням виду зброї. Тому не виправданим є надання права членам громадських формувань з охорони громадського порядку застосовувати «видані цими об'єднаннями спеціальні засоби, холодну та вогнепальну зброю».

Посвідчення члена громадського формування видають органи місцевого самоврядування. Чи належить до їх компетенції відмітка в посвідченні, що власнику посвідчення дозволено зберігання і носіння вогнепальної зброї? Чи це буде загальний дозвіл на носіння зброї, який видається дозвільною службою МВС України? Ці питання не врегульовані.

У ст. 12 Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» передбачається, що члени громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону можуть брати участь у забезпеченні правопорядку та охороні державного кордону після проходження відповідної правової та спеціальної підготовки в органах внутрішніх справ, підрозділах Державної прикордонної служби України і одержання в органі місцевого самоврядування посвідчення члена громадського формування. Навчання з приводу матеріально-технічної частини вогнепальної зброї, правил поводження з нею, надання медичної підготовки діючим законом не передбачено. Проте ці знання є вкрай важливими для забезпечення вимог громадської безпеки. Не врегульовані також питання із запровадження періодичної перевірки знань з цих питань.

Запропоновані зміни фактично є аналогічними до положень ст. 12, 15, Закону України «Про міліцію» [6]. Логічно було б у такому разі передбачити

також гарантії особистої безпеки членів громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону за аналогією зі ст. 15-1 Закону України «Про міліцію».

Вважаємо прийняття цих законопроектів передчасним. Поспіх із ухваленням такого важливого законодавчого акта, який регламентував би загальні засади обігу зброї в Україні, є недоцільним. Адже цей закон має стати суттєвим кроком у становленні громадянського суспільства, наповнити реальним змістом конституційні положення про гарантії захисту життя, здоров'я, прав і свобод громадян, їх власності, бути вагомим чинником забезпечення громадської безпеки.

Список використаних джерел

1. *Проект* Закону «Про вогнепальну зброю цивільного призначення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52560.
2. *Про свободу* пересування та вільний вибір місця проживання в Україні : Закон України від 11 грудня 2003 р. № 1382-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1382-15>.
3. *Проект* Закону «Про цивільну зброю і боеприпаси» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52809.
4. *Проект* Закону «Про внесення змін до Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону (щодо використання зброї)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50965.
5. *Про участь* громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України від 22 червня 2000 р. № 1835-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1835-14>.
6. *Про міліцію* : Закон України від 20 грудня 1990 р. № 565-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/565-12>.

Щенко Л. О. Критичний погляд на законопроекти щодо врегулювання обігу зброї в Україні

У статті наголошується на необхідності законодавчого врегулювання загальних засад обігу зброї в Україні, правил її придбання, зберігання та використання громадянами. Здійснено аналіз законопроектів «Про вогнепальну зброю цивільного призначення», «Про цивільну зброю і боеприпаси», «Про внесення змін до Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» (щодо використання зброї). Акцентується увага на невідповідності законопроектів чинним нормативним актам (Кримінальному кодексу України, Кодексу України про адміністративні проступки, Постанові Верховної Ради України «Про право власності на окремі види майна») в частині поняття самозахисту та віку, з якого дозволяється придбання вогнепальної зброї. Зроблено висновок про недоцільність прийняття зазначених законопроектів.

Ключові слова: законопроект, вогнепальна зброя, холодна зброя, самозахист, громадська безпека.

Щенко Л. А. Критический взгляд на законопроекты об урегулировании оборота оружия в Украине

В статье обращается внимание на необходимость законодательного урегулирования общих принципов оборота оружия в Украине, правил его приобретения, хранения и

protection of life, health, rights and freedoms of citizens, their property, be an important factor in ensuring public safety.

Key words: bill, firearms, edged weapons, self-defense, public safety.

УДК 347.122 + 340.111.5

А. О. ШТАНЬКО,
кандидат юридичних наук

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЬЯТЬ ОХОРОНИ ТА ЗАХИСТУ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ПАРАДИГМИ ІНСТИТУТУ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ

Проблема співвідношення понять охорони та захисту, власне, як і її розв'язання, стала предметом наукових досліджень представників різних галузей знань – теорії держави і права, конституційного, цивільного, трудового права тощо. Вивчення юридичної літератури свідчить, що різним аспектам зазначених понять, у тому числі й їх співвідношенню, присвятили увагу, зокрема, Т. Дерюгіна, І. Дзера, М. Вітрук, М. Малєїн, О. Малько, М. Матузов, Т. Підлубна, Я. П'янова, З. Ромовська, С. Сабікенов, Г. Свердлик, О. Сергєєв, О. Скакун, В. Субочев, Е. Страунінг, Н. Сухова, В. Терьохін, Ю. Толстой, Н. Уздімаєва, М. Ус, Я. Шевченко, А. Шерієв та інші науковці. Однак, зважаючи на відсутність єдиного погляду як на зміст і обсяг понять охорони та захисту, так і на їх співвідношення, а також у зв'язку з активізацією процесів оновлення та збагачення теоретичних і методологічних засад інституту цивільно-правового захисту, виникла необхідність у перегляді усталених поглядів та узагальненні сучасних підходів до співвідношення зазначених понять у контексті розвитку парадигми цього правового інституту.

З огляду на викладене мета статті полягає в аналізі доктринальних підходів до розуміння і співвідношення понять охорони та захисту, узагальненні результатів наукових пошуків і формуванні власного бачення щодо окресленої проблеми.

Оскільки теорія держави і права є фундаментальною міждисциплінарною [26, с. 24] юридичною наукою, яка являє собою, зокрема, і синтетичну систему наукових знань про засадові типові юридичні поняття та категорії, через які розкриваються об'єктивні властивості праводержавних явищ і процесів, а також враховуючи, що висновки цієї науки, її загальнотеоретичні положення є основою для вирішення спеціальних питань галузевих наук [27, с. 3, 22], вважаємо за доцільне розпочати дослідження цієї проблеми через призму вивчення стану її розробки у теорії держави та права.

Як зазначають О. Малько і Н. Сухова, за результатами проведеного ними всебічного аналізу відповідної наукової літератури [20, с. 14], у роботах з теорії держави і права неодноразово ставилося завдання щодо визначення обсягу і розмежування понять охорони й захисту права, і найчастіше це стосувалося прав та свобод людини і громадянина [2; 5; 10; 15; 31; 3]. Однак єдиної пози-

применения. Проанализированы законопроекты «Об огнестрельном оружии гражданского назначения», «О гражданском оружии и боеприпасах», «О внесении изменений в Закон Украины «Об участии граждан в охране общественного порядка и государственной границы» (об использовании оружия). Автор выявляет несоответствие законопроектов действующим нормативным актам (Уголовному кодексу, Кодексу Украины об административных правонарушениях, Постановлению Верховной Рады Украины «О праве собственности на отдельные виды имущества») в части понятия самозащиты и возраста, с которого разрешено приобретать оружие. Сформулирован вывод о нецелесообразности принятия указанных законопроектов.

Ключевые слова: законопроект, огнестрельное оружие, холодное оружие, самозащита, общественная безопасность.

Feschenko Lesya. A critical look at the bills on the settlement of arms trafficking in Ukraine

Recent developments in the social and political life of our country sharpened the debate supporters and opponents of the idea of free circulation of weapons. On the one hand, against hostilities intensified the mood to consolidate citizens' rights to freedom of Ukraine weapon, because everyone has an inalienable right to defend their lives and health, life and health of others from unlawful acts (Art. 27 Constitution of Ukraine). This right is concretized in other legislation, including the Criminal Code of Ukraine and the Code of Ukraine on Administrative Offences through the institution of self-defense (Art. 36 of the Criminal Code of Ukraine and Art. 19 CAO) and the Institute of emergency (Art. 39 of the Criminal Code of Ukraine and Art. 18 CAO). On the other, especially for law enforcement agencies, there are well-founded fear due to the risk of criminal use of weapons purposes or lack of skills of her that adversely affect public safety. However, today, experts estimate that the number of unregistered weapons in the hands of Ukraine's population of over 3,5 million units. Consequently, there is an urgent need for the legalization of weapons, control over the owners, ensuring reliable mode of storage consolidation rules and conditions of use and so on. After that all the owners of weapons rules permit system is an integral part of public safety. All of the foregoing the necessity for legislative regulation of firearms in Ukraine.

In modern Ukrainian legal science problems of the law on the right of citizens to arms and legal mechanisms for its implementation examined A. Boki, S. Paranytsya, A. Kharitonov and others. But given that over 2014 people's deputies of Ukraine submitted multiple bills aimed at regulating the social relations in the sphere of arms, there is need for careful study of these legislative initiatives for compliance with applicable Ukrainian legislation and traditional scientific approaches.

An analysis of the bills «About Firearms civil purposes», «About civil arms and ammunition», «About changes to the Law of Ukraine “About the citizens participation in the protection of public order and the state border”» (the use of weapons) made by author.

The author accents attention on the bills impropriety with the valid legislation (Criminal Code, the Code of Administrative Offences, Resolution of the Supreme Council of Ukraine «About ownership of certain types of property») in part of the definition of self-defense and the age from which permitted to purchase weapons.

Summarizing the above, we consider the adoption of the bills «About Firearms civil purposes», «About civil arms and ammunition», «About changes to the Law of Ukraine “About the citizens participation in the protection of public order and the state border”» (the use of weapons) it premature.

Haste the adoption of this important piece of legislation regulating the general principles of arms trafficking in Ukraine is impractical. After all, the law has become an essential step in the development of civil society, to put real meaning of constitutional provisions guarantee